

Rasmussen, T. H. (1997). Kroppen - barnets forbindelse til verden. (Tema: Hovedet – og resten af kroppen) *Uddannelse*. - Årg. 30, nr. 5. - S. 15-19.

Denne publikation stammer fra www.livsverden.dk - hjemstedet for:

Forum for eksistentiel fænomenologi

Et tværdisciplinært netværk af praktikere og forskere, som anvender eksistentiel-fænomenologiske grundlagstanker og perspektiver i deres arbejde.

Husk at angive korrekt kildehenvisning ved referering til denne artikel. Den korrekte reference fremgår øverst på denne side.

Læs mere om Forum for eksistentiel fænomenologi
og download flere artikler på
www.livsverden.dk

English version:

This publication is downloaded from www.livsverden.dk – the home page of

The Society for existential phenomenology

A Danish cross disciplinary society of practitioners and researchers who make use of existential phenomenological theory and perspectives in their work.

For more information and downloadable articles visit
www.livsverden.dk

Kroppen - barnets forbindelse til verden

Torben Hangaard Rasmussen

Både børnehavebarnet og det yngre skolebarn tænker, fantaserer og agerer igennem hele kroppen.

I de sidste 10-20 år her der været en voksende international opmærksomhed om den franske filosof Maurice Merleau-Ponty (1908-1961), der i en kortere periode fra 1949-1952 var professor i børnepsykologi og pædagogik ved Sorbonne. Merleau-Pontys filosofiske værker kredser om kroppen og bryder med en lang europæisk tanketradition, der siden Platon her set med skepsis på kroppen og sansernes mulighed for at skabe sand erkendelse af verden. Kroppen er forgængelig og hjemfalden til sygdom og død. Tanken derimod er ren og tilhører ideernes evige verden.

Descartes og den moderne krop

Merleau-Ponty kritiserer især den filosofiske dualisme, der i moderne tid almindeligvis kædes sammen med Descartes og rationalismens fremmarch i det 17. århundrede. Descartes isolerer tanken fra kroppen, der først og fremmest er kendetegnet ved udstrækning, størrelse, vægt m.m. Kroppen er alene fysisk i sin fremtoning, mens bevidstheden hører hjemme i en "kropsløs" verden.

Dermed kløves verden i to uforenelige områder, som undertiden ligefrem ligger i strid med hinanden. Der er på den ene side fysiske fænomener, som har udstrækning, form og farve, hårdhed, grovhed, blødhed m.m. De opfattes og sanses af mine øjne, hænder og fødder. Og der er på den anden side bevidsthedsmæssige fænomener, som kun kendes indefra i skikkelse af tanker, følelser, impulser, forbigående stemninger m.m. Kun vagt lader de

sig opfatte af sanserne, og de her ingen udstrækning.

En iøjnefaldende konsekvens af Descartes' tænkning er bl.a., at mennesket reduceres til at være en tilskuere, der betragter verden på afstand. Blikket på verden bliver kontrollerende og analyserende, og verden bliver først til i det øjeblik, hvor den er genstand for min tankevirksomhed. Dualismen splitter verden op i sjæl og legeme og er grobund for en udbredt forestillingsverden, som den dag i dag farver vores syn på den menneskelige krop.

Det udmønter sig i, at vi her for vane at omtale kroppen som noget, vi "har" eller "bruger" i bestemte situationer. Den er åbenbart en størrelse, som kan kontrolleres af tænkningen eller perfektioneres ved hjælp af stadig øvelse. Det sidste punkt kommer til udtryk i de tilbagevendende sundhedsbølger, der lægger vægt på en smuk og veltrænet krop, og professional topidræt er ligeledes optaget af at fuldkommengøre kroppen til det yderste. Den veltrimmede idrætsskrop, der yder det maksimale, er hyppigt fremtrædende i medie billedet, hvor den tilbyder sig som et uopnåeligt forbillede for den, som helst vil sidde foran fjernsynet mageligt henslængt i en sofa.

Den moderne mediekrop er rensset for tvetydighed. Den ånder ikke længere af levet liv, men skal helst være problemfri og perfekt i sin fremtræden og fungere efter principper, der kan videnskabeligt efterprøves. I reklamernes verden forekommer kroppen undertiden heft abstrakt, nærmest uden for tid og rum. Hvem kan forestille sig, at der er liv i kroppene, når topmodellerne scenevant bevæger sig hen over gulvet? Er de levende eller lavet af voks?

Kroppens aura

Merleau-Ponty betragter hverken kroppen som en organisme, hvorigennem der kun udspiller sig fysiologiske processer, eller som et objekt, der er underlagt en kontrollerende tankevirksomhed. Kroppen er i sig selv en levende form for tankevirksomhed og har magt til at overskride sig selv som blot og bar fysiologisk størrelse. Der er en "aura" omkring kroppen, når den rejser sig op midt i verden for i en og samme akt at gøre den og sig selv synlig, følelig og meningsfuld. Kroppen er, uden at man ved af det, i stand til at fortolke sig selv og forstår at bevæge sig fra sted til sted uden nødvendigvis at skulle søge bistand hos en overordnet styrecentral, vi sædvanligvis kalder tænkning, forestilling, fantasi, opmærksomhed, ræsonnement osv.

Kroppen er en levet og erfaret helhed, der "ligger inde" med en tavs viden om verdens beskaffenhed. Det er ikke muligt at adskille den fra verden og splitte den op i elementer, der mekanisk virker ind på hinanden og dernæst stykke dem sammen til en sammenhængende enhed.

Fra 1949-1952 var Merleau-Ponty som allerede nævnt professor i børnepsykologi og pædagogik ved Sorbonne. Forelæsningerne fra denne periode blev udgivet i 1988 og peger på, at især det mindreårige barn lever og eksisterer igennem sin krop. Det er for så vidt ganske enkelt, selv om man er tilbøjelig til at glemme det som voksen. Man behøver blot at åbne sine øjne og lytte, når børn er sammen på institutionens legeplads eller i skolegården. De hopper, springer, løber, rutter, gynger, slås for sjov, agerer og gestikulerer. De mimer, råber, skriger og overdriver. De er tæt på verden og udtrykker sig med hænder, fødder, øjne og mund.

Barnets kropslige væren

Med udgangspunkt i Merleau-Pontys filosofi er det muligt at omfortolke vort traditionelle (voksne) syn på barnets eksistens, fordi det ikke blot er et spørgsmål om, at det øver, integrerer og træner forskellige sanser m.m., når det hopper, springer og agerer. Det sansemotoriske er ikke et

lavere trin, der med tiden løftes op i noget højere i kraft af sprogets tilsynekomst og den kognitive udvikling. Både børnehavebarnet og det yngre skolebarn tænker, fantaserer og agerer igennem hele kroppen.

Især et mindreårigt barn har et ureflekteret forhold til sin krop, der først bliver smertefuldt nærværende, når det gør ondt et eller andet sted, eller det fx støder ind i noget hårdt.

Kroppen er grundlaget for dets selvfølelse, fordi verden udelukkende hænger sammen takket være en dynamisk og levende krop, der ikke fremtræder som et neutralt objekt. Kroppen er ikke en udvendig størrelse, barnet forholder sig tankemæssigt til. Den er indflettet i dets eksistens, hvilket medfører, at det måler verden med kropslige alen: Højt er alt det, jeg ikke kan nå, stort er alt det, jeg ikke kan omslutte med min krop. Verden synes af og til uden ende, når jeg er ked af det og træt osv.

Hvis barnet hilser på andre ved at trykke hånd eller kysse, er hånden eller munden i begge tilfælde et følende subjekt, og stikker det sig på en nål, er det ikke fingeren som enkeltstående legemsdel, det smerter i. Nej, det gør direkte ondt på mig som levet krop. Hvis der sker et operativt indgreb i barnets krop, har det indflydelse på hele dets kropsbillede. Det kommer måske frem i barnets tegninger:

En 8-årig pige har fået foretaget en operation i luftrøret. Et metalrør, der er anbragt i halsen, forhindrer hende i at tale. Hun tegner gang på gang en lille mand, der har en meget lang hals, halv så lang som selve kroppen. Ovenpå sidder et lille kuglelignende hoved. For pigen er den altdominerende kropssdel tydeligvis: Min hals, der gør ondt, og som forhindrer mig i at tale.

Barnets kropslighed manifesterer sig og overlapper hinanden på tre felter. Det første felt har sit grundlag i barnets møde med andre, hvor kroppen betyder noget. Barnekroppen har en umiddelbar tiltrækning eller frastødning på den voksne, hvilket viser sig ved, at der bliver taget fat i og holdt om barnet på en helt anderledes måde end, når det gælder en voksen. Det sidder på skødet, bliver kysset og krammet, vasket og skrubbet, måske endda slået i nogle tilfælde. De voksne viser sig også ganske tydeligt i barnets kropssfære. De er ikke neutrale skikkelser, men store og kraftige, varme, hurtigt forsvindende, beskyttende, nærværende, fraværende, plejende.

Møder barnet et andet menneske, er det ikke en objektiv krop, det tager i øjensyn. Det er mennesket selv, der erfares, og den voksne møder også en barnekrop, der umiddelbart betyder noget. Den er stor eller lille, tillidsfuld eller sky. Barnet spejler sig således i de andres kropslige vurdering af sig selv. Pædagogen eller lærerens krop fortæller mig, om han kan lide mig eller ej. I nogle situationer er jeg god nok, i andre ikke. Med tiden finder der en kropslig aflejring sted, der har betydning for barnet vurdering af sig selv.

Kroppens kunnen

Descartes formulerede den berømte sætning: "Jeg tænker, altså er jeg." Det ville et barn aldrig kunne tilslutte sig. Det vil i stede sige: "Jeg kan, altså er jeg". Nogle gange oplever det sig dog som lille og svag og kan ikke klare en opgave. Det kan have flere betydninger. Der kan være tale om en selvopfattelse, der har sin rod i mødet med andres kropslige vurdering af barnets formåen, eller det kan være barnets egen oplevelse af ikke at kunne nå noget, gøre et eller andet færdigt, fordi det endnu ikke er stor nok eller har kræfter nok. Et barn, der får at vide af andre, at det er for lille til at kravle op i et træ eller i gymnastiksalens tov, oplever det ganske anderledes end det barn, der selv erfarer, at det lige nu ikke kan komme op. Måske kan det en anden

(tom side afløser en helsides illustration)

gang, hvis det maser tilstrækkeligt på. I det førstnævnte tilfælde kan de tidligere erfaringer, der har sit grundlag i andres kropslige vurderinger, føre til mindreværdsfølelse. Den umiddelbare oplevelse af ikke at selv at kunne gøre noget bestemt kan derimod føre til en produktiv løsning af et problem.

Den talende og handlende krop

I det tredje felt oplever barnet sig som et handlende og talende væsen, der magter at sætte noget i værk. Barnet er krop. Det lille barn griber et eller andet og er tilstede helt ude i fingerspidserne. Næste skridt er, at det peger på noget længere væk, og efterhånden ser barnet sig selv "udefra" og bliver opmærksom på, at det har ben og arme, der både står over for mig, og som alligevel tilhører mig på den mest intime måde. Kroppen bliver det felt, hvor selvfølelsen melder sin tilstedeværelse. Her mærker det tørst, sult, smerte og glæde. En form for kropsbevidsthed er der ikke tale om.

Det ejendommelige ved kroppen er ikke kun, at barnet er og lever den uden at reflektere nærmere over den. Det overskrider den også og bliver medlem af et socialt fællesskab i det øjeblik, det smiler til mor eller far. Overskridelsen viser sig endnu tydeligere, når barnet peger på noget, der er uden for dets rækkevidde og måske gerne vil have det og sidst, men ikke mindst, når det taler. Sproget her på den ene side et organisk grundlag og hører hjemme i en kropslig sfære. Lydene er fx utænkelige uden et vibrerende strubehoved, tunge og læber, men på den anden side er der også et afgørende og overskridende element i talen, fordi den viser væk fra et felt, hvor lydene i dette øjeblik formes på den talendes læber. Talen sprænger nu'et og udtrykker noget ikke-nærværende, hvis barnet ihærdigt forsøger at fortælle om, hvad det vil og ønsker. Sprogets ekspressivitet viser sig særligt i de situationer, hvor sproget udebliver hos det talehandicappede barn, der er lukket inde i en sfære af fysiske, mere eller mindre meningsløse lyde. Sproget er på sin vis beslægtet med hånden, som også er organisk, men alligevel rækker meningsfuldt ind i verden.

Kroppen er barnets forbindelsesvej til verden. Den både kan og udtrykker noget. Den pegende hånd og den talende mund bærer på meningsfuld vis tegn frem for verden. Kroppen tyder, og det vil sige forstår verden ved at gøre noget eksplicit. Gennem kroppen springer ånden ind i verden, eller gennem ånden springer kroppen ind i verden.

Torben Hangaard Rasmussen, pædagog og forfatter. Tilknyttet Nordisk Centrum for Legetøjsforskning i Halmstad. Har skrevet Kroppens filosof - Merleau-Ponty, Semi-forlaget 1996.